



Forma sonatowa w Symfonii „Jowiszowej”

Wolfganga Amadeusza Mozarta

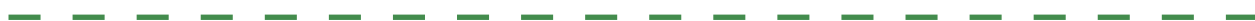
Paweł Siechowicz
Narodowy Instytut Fryderyka Chopina

Nagranie koncertu edukacyjnego pt. *Wszechświat Symfonii „Jowiszowej”*, który odbył się 19 sierpnia 2017 roku podczas Festiwalu Chopin i jego Europa w sali koncertowej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie można oglądać indywidualnie jako dokumentalny zapis tamtego wydarzenia. Można je jednak także potraktować jako materiał edukacyjny do wykorzystania podczas lekcji muzyki w szkole. Celem koncertu było przygotowanie młodych słuchaczy do świadomego wystęchania pierwszej części słynnego utworu Mozarta oraz zapoznanie ich na tym przykładzie z formą sonatową. W poniższych materiałach znajdą Państwo propozycję, w jaki sposób skorzystać z nagrania na lekcjach.

Program koncertu dzielił się na trzy części. Pierwsza miała na celu wyjaśnienie formuły koncertu, zapowiedź wykonywanego na nim utworu oraz przedstawienie zespołu wykonawców. W drugiej prowadzący prezentowali młodym słuchaczom meandry formy sonatowej, przygotowując do wystęchania jej kolejnych fragmentów i wprowadzając kluczowe dla jej opisu pojęcia. W trzeciej, ostatniej części dzieci zostały zaproszone na scenę, aby w bezpośredniej bliskości instrumentalistów wysłuchać wykonania pierwszej części symfonii Mozarta w całości.

Aby najlepiej wykorzystać edukacyjny potencjał nagrania, warto zadbać o umiejscowienie go w odpowiednim momencie procesu edukacyjnego, odwołując się do wiedzy zdobytej przez uczniów w trakcie wcześniejszych lekcji, a także rozwijając tematy wprowadzone w trakcie koncertu na kolejnych spotkaniach z uczniami. Dlatego oprócz scenariusza lekcji z wykorzystaniem nagrania w materiałach tych znajdą Państwo także wskazówki, w jaki sposób podjąć tematy związane z poruszonymi na koncercie zagadnieniami, przygotowując uczniów do spotkania z utworem Mozarta.

Na spotkanie z nagraniem proponujemy poświęcić trzy jednostki lekcyjne. Czas ten pozwoli na wprowadzenie, rozwinięcie, bądź utrwalenie wielu pojęć, których znajomość zalecana jest przez Podstawę Programową Kształcenia Ogólnego z zakresie przedmiotu Muzyka. W materiałach dla nauczycieli znalazły się zadania sformułowane jako polecenia dla ucznia oraz ćwiczenia napisane w formie instrukcji dla nauczyciela. Zamieszczone niżej materiały dla ucznia można wydrukować dla swoich podopiecznych i wykorzystać w trakcie lekcji. Włączając do swoich lekcji nagranie warto zadbać o odpowiednie warunki techniczne: projekcję filmu na ekranie odpowiedniej wielkości oraz głośniki pozwalające na odtworzenie dźwięku w satysfakcjonującej jakości.



Część I. Przygotowanie do koncertu (0:00 – 10:39)

W pierwszej części koncertu na wyjaśnienie kilku kluczowych dla Symfonii „Jowiszowej” zagadnień było niewiele czasu. Można więc wprowadzić te pojęcia na wcześniejszych lekcjach, a pracę z nagraniem rozpocząć od razu od części II. Oto zagadnienia, które warto podjąć wcześniej.

1. Wolfgang Amadeusz Mozart

Kim był jeden z najstynniejszych kompozytorów w historii i jaką komponował muzykę. Zapoznajcie uczniów z postacią kompozytora i kilkoma wyrazistymi przykładami jego muzyki. Dobrym punktem wyjścia mogą być materiały na stronie Muzykoteki Szkolnej.

<http://www.muzykotecaszkolna.pl/wiedza/kompozytorzy/mozart-wolfgang-amadeusz-1756-1791/>

2. Symfonia

Czym jest symfonia? Niech dzieci same ułożą definicję tego gatunku. Przynieście na lekcję kilka płyt z symfonią, posłuchajcie z dziećmi fragmentów utworów. Zamieszczone na opakowaniach płyt i w dołączonych do nich książeczkach programy pozwolą zauważyć, że symfonia ma często kilka części. Wysłuchane fragmenty umożliwią określenie zwyczajowego tempa kolejnych części. Nazwiska kompozytorów pozwolą zgromadzić pulę reprezentantów tego gatunku muzycznego.

<http://www.muzykotecaszkolna.pl/wiedza/gatunki/symfonia/>

3. Orkiestra

Orkiestrę dobrze poznać instrument po instrumencie, a później złożyć ją w całość. Jeśli macie taką możliwość, przynieście kilka instrumentów orkiestry do sali lekcyjnej. Możecie też sięgnąć po wizerunki instrumentów z aplikacji Orkiestrownik (www.orkiestrownik.pl). Materiały video z Orkiestrownika obejrzeć można także na kanale YouTube Instytutu Muzyki i Tańca: https://www.youtube.com/playlist?list=PL-vEE7TX3alfVkyJz3kteA_JgDObt5O2l. Aby zobaczyć, jak działa orkiestra jako całość, można posłużyć się Wirtualną Orkiestrą, którą znajdziecie w aplikacji.

Doskonałym utworem do pierwszego spotkania z orkiestrą jest także Young Person's Guide to the Orchestra znane także jako Wariacje na temat Purcella skomponowane przez Benjamin Brittena z myślą o młodych słuchaczach. Na stronach Muzykoteki Szkolnej znaleźć można nagranie z narracją prowadzoną po polsku.

<http://www.muzykotecaszkolna.pl/kanon/benjamin-britten-wariacje-i-fuga-na-temat-purcella/>

Orkiestra Mozarta, z której korzysta w pierwszej części Symfonii „Jowiszowej” składa się ze skrzypiec, altówek, wiolonczel, kontrabasów, fletu, obojów, fagotów, trąbek, rogów i kotłów. Przygotowując dzieci do lekcji o Symfonii „Jowiszowej” możecie skupić się właśnie na tych instrumentach.

Część II. Przygotowanie do słuchania

Lekcja 1. Ekspozycja (10:39 – 31:16)

Zadanie 1

(można poprosić o wykonanie przed lekcją w domu)

Przeczytaj krótkie opowiadanie. W trakcie czytania podkreśl imiona bohaterów i miejsc, w których się znajdują.

Postuchajcie opowieści o dwóch, sąsiadujących ze sobą królestwach i o mieszkańcach tych królestw. Pierwsze z nich zwie się Kantio i położone jest w przytulnej dolinie otoczonej wysokimi górami. Drugie – zwane Damnantio – położone jest na szczytach otaczających Kantio gór. W Kantio mieszka pierwszy z bohaterów tej opowieści – Atmet. Od niego rozpoczyna się cała historia.

Pewnego dnia Atmet obudził się pełen energii i gotów do działania. Zaczął skakać, żeby sprawdzić, na co go stać. Po pierwszym skoku, był z siebie całkiem zadowolony, po drugim – jeszcze bardziej, za trzecim razem postanowił podskoczyć najwyżej, jak tylko potrafi. Kiedy opadł na ziemię, poczuł, że nogi się pod nim ugięły. „Może nie jestem tak silny, jak mi się wydawało?” – dopadły go wątpliwości. Wtedy przypomniał sobie o górach wznoszących się nad jego domem i raz jeszcze powtórzył całą sekwencję: hop, hop, hooop... i znowu zachwiał się na nogach. Nie zachwiało to jednak wcale jego pewności siebie i dobrego samopoczucia. Miał w sobie dziwne przekonanie, że jeśli kiedyś chce zdobyć szczyty Damnantio, nie może czekać ani jednego dnia dłużej. Zrzucił więc na ramiona plecak, wyszedł z domu i zatrasnął za sobą drzwi.

Jakaż była jego radość, kiedy odwrócił się i zobaczył Krantoknupta idącego w jego stronę. „Postanowiłem wyruszyć na podbój Damnantio” – wyjaśnił Krantoknuptowi Atmet. „Doskonale, idę z tobą, szukałem właśnie pomysłu na dzisiejszy dzień” – odpowiedział Krantoknupt i razem rozpoczęli wspinaczkę. Stanąwszy na szczycie, zobaczyli wspaniały pałac. Drzwi prowadzące do środka były otwarte. Kiedy tylko przekroczyli próg, silny podmuch wiatru zatrasnął je za nimi.

W pałacu mieszkała urocza dziewczyna imieniem Metta. Metta uwielbiała tańczyć. Jej taneczne ruchy były pełne wdzięku i elegancji. Kiedy tańczyła, zapominała o całym bożym świecie. Niczego nie widziała, niczego nie słyszała, cała pochłonięta była tańcem. Tym razem taneczny krok poprowadził ją aż na krawędź pałacowego tarasu. I już, już miała spaść w przepaść... kiedy do przytomności przywołał ją huk trąb. Podniosła do góry głowę... To trębacz z pałacowej wieży trąbił na alarm.

W pałacu na górze Damnantio mieszkał też Pompeo. Pompeo był rezolutnym chłopcem a jego największym marzeniem było pójść w ślady ojca i zostać trębaczem. Całe dni spędzał razem z nim na wieży, wypatrując niebezpieczeństwa. Ale teraz, kiedy niebezpieczeństwo rzeczywiście nadeszło, on akurat się zagapił. Gdy tylko usłyszał dźwięk trąby swojego ojca, poderwał się na równe nogi. Jednym susem doskoczył do swojej trąbki, chwycił ją w rękę, wystawił głowę przez okno... ale już dawno było po wszystkim, niebezpieczeństwo zostało zażegnane. „Mój niemądry Pompeo, tak dużo musisz się jeszcze nauczyć” – usłyszał głos ojca.

Zadanie 2

Ułóż plan wydarzeń, o których przeczytałeś w opowiadaniu. Postaraj się zachować ich właściwą kolejność. Kolejne akapity wyznaczają kolejne punkty planu wydarzeń. Za każdym razem zastanów się, kto jest najważniejszą postacią akapitu, co robi i gdzie się znajduje.

	Kto?	Co robi?	Gdzie jest?
1	<i>Atmet</i>	<i>Budzi się i zastanawia nad ruszeniem w drogę.</i>	<i>W Kantio</i>
2	<i>Atmet i Krantoknupt</i>	<i>Idą razem na wyprawę.</i>	<i>W drodze z Kantio do Damnantio</i>
3	<i>Metta</i>	<i>Tańczy.</i>	<i>Damnantio</i>
4	<i>Pompeo</i>	<i>Zagapia się i zostaje napomniany.</i>	<i>Damnantio</i>

Zadanie 3

Obejrzyjcie uważnie pierwszy fragment nagrania koncertu. Postarajcie się zapamiętać słowa, którymi prowadzący nazywają poszczególne części utworu.

Fragment 1 (10:39 – 23:21)

Zadanie 4

Imiona bohaterów opowiadania i zamieszkanych przez nich krain są anagramami. Jeśli w obrębie każdego z nich przestawicie litery, uzyskacie nazwy terminów muzycznych potrzebnych do opisanie formy sonatowej.

ATMET	TEMAT
KANTIO	TONIKA
KRANTOKNUPT	KONTRAPUNKT
DAMNANTIO	DOMINANTA
ETTMA	TEMAT

Zadanie 5

Ułóżcie plan pierwszej części formy sonatowej, zamieniając imiona bohaterów i nazwy miejsc na określenia muzyczne stanowiące rozwiązanie poprzedniego zadania. Z pewnością zauważyliście, że Atmet i Metta są anagramami tego samego słowa. W planie wydarzeń wprowadźcie więc rozróżnienie na temat pierwszy i temat drugi.

	Kto?	Gdzie jest?
1	<i>Temat pierwszy</i>	<i>W tonice</i>
2	<i>Temat i kontrapunkt</i>	<i>W drodze z toniki do dominanty</i>
3	<i>Temat drugi</i>	<i>Dominanta</i>
4	<i>Pompeo</i>	<i>Dominanta</i>

Zadanie 6

Zaśpiewajcie wspólnie przestrogę dla Pompea.

Materiały nutowe pomocne w nauce śpiewu znajdują się w załączniku.

Zadanie 7

Obejrzyjcie uważnie drugi fragment nagrania koncertu.

Jeśli będziecie słuchać uważnie, z pewnością usłyszycie w nim historię, którą znacie z opowiadania.

Fragment 2 (27:18 – 31:34)

Lekcja 2. Przetworzenie i repryza (31:34 – 43:40)

Zadanie 1

Przeczytaj drugi fragment opowiadania. Pojawiają się w nim bohaterowie, których już poznałeś. Wiesz już też, że ich imiona związane są z kolejnymi tematami pierwszej części Symfonii „Jowiszowej” Wolfganga Amadeusza Mozarta. Czytając, zwróć uwagę na to, co robi Pompeo i co robią Atmet wraz z jego wiernym towarzyszem Krantoknuptem.

Spójrzmy, co dalej dzieje się z zawstydzonym chłopcem. Pompeo rzuca się pędem w dół schodów pałacowej wieży, wybiega na zewnątrz i biegnie dalej w dół zbocza. W uszach brzmiały mu ciągle słowa ojca: „Mój niemądry Pompeo, tak dużo musisz się jeszcze nauczyć”. A kiedy przeskakuje z miejsca na miejsce, ostatnie z tych słów odbijają się echem w jego głowie „nauczyć, musisz się nauczyć”. Biegnie ile sił w nogach, starając się uciec przed tymi słowami, aż w końcu zatrzymuje się i powtarza je na głos raz jeszcze. Rozumie już, że ojciec miał rację.

Zapomnieliście już może o Atmecie i Krantoknupcie. Teraz widzimy ich znowu. Wyruszyli w dalszą wędrówkę. Stoją nad wielką rozpadliną. Po chwili już są na dole. A teraz zaczynają się wspinać w górę coraz wyżej i wyżej. Dokąd zaprowadzi ich ta droga? Ach tak, po drugiej stronie czeka już na nich Pompeo. Wyjaśnia, że przygnały go tutaj słowa ojca. Atmet i Krantoknuput wskazują w dół zbocza. Z miejsca, w którym stoi Pompeo widać już Kantio. Wyjaśniają, że kiedy zobaczyli, jak bardzo Metta przejęła się reakcją Pompea na jej słowa, zaferowali jej swoją pomoc. Zdecydowali się odnaleźć go i zaprowadzić na miejsce umówionego spotkania. Metta wyruszyła krótszą drogą i powinna czekać już na nich w Kantio. Przygoda zmierza ku końcowi.

.....

Zadanie 2

Obejrzyj kolejny fragment nagrania koncertu. Usłyszysz, jak muzyka opowiada o przygodach bohaterów opowiadania albo, inaczej mówiąc, o muzycznych tematach tego utworu. Oglądając film, wykonujcie polecenia prowadzących razem z słuchaczami, którzy uczestniczyli w tym koncercie na żywo.

Fragment 3 (31:34 – 38:13)

.....

Zadanie 3

Po obejrzeniu filmu odpowiedz na pytanie: jak nazywa się zmiana miejsca tematu muzycznego, czyli przejście od jednej tonacji do drugiej?

Odpowiedź: **Zmianę tonacji w utworze muzycznym nazywamy modulacją.**

Ćwiczenie 1

Aby utrwalić pojęcie modulacji możecie wykonać proste ćwiczenie wokalne. Śpiewajcie razem początek poznanej na poprzedniej lekcji arii przypadający na słowa „nie jesteś zbyt mądry mój drogi Pompeo”, przenosząc go z jednej tonacji do drugiej.

.....

Zadanie 4

Przeczytaj ostatnią część opowiadania. Czytając, zwróć uwagę, kto zabiera głos w kolejnych fragmentach i gdzie znajdują się bohaterowie.

W przytulnym Kantio Atmet, Krantoknupt i Pompeo spotkali się z Mettą i zaczęli wspominać przeżyta przygodę. Najpierw Atmet opowiedział o tym, jakie miał wątpliwości przed wyruszeniem na wędrowkę i jak bardzo pragnął wspiąć się na górę Damnantio. Później Krantoknupt przyznał się, że chociaż bez wahania zaoferował Atmetowi swoje towarzystwo, kiedy tylko zobaczył jak wysoka jest Damnantio, pożałował swoich słów. Bał się, że wcale nie uda im się dotrzeć na szczyt. Wątpliwości opuściły go dopiero, kiedy razem stanęli na progu pałacu. Po Krantoknupcie głos zabrała Metta. Opowiedziała, jak wspaniale czuła się tego dnia w tańcu, jak bardzo ją pochłonął i jakie to szczęście, że trębacz z pałacowej wieży czuwał nad jej bezpieczeństwem. Na koniec Pompeo przyznał się, że chociaż słowa ojca bardzo go zawstydziły, to postanowił następnym razem bardziej uważać. W ich opowieściach na nowo odżyła cała przygoda i chociaż siedzieli teraz wszyscy w przytulnym Kantio wydawało im się, że na nowo przeżywają te same zdarzenia, choć niektóre z nich odczuwają teraz już nieco inaczej.

.....

Zadanie 5

Obejrzyj kolejny fragment nagrania koncertu. Usłyszysz w nim tematy, które już poznałeś, choć nie wszystko będzie takie samo jak na początku.

Fragment 4 (38:13 – 43:40)

.....

Zadanie 6

Po obejrzeniu filmu odpowiedz na pytanie: jakie określenia noszą tryby muzyczne pozwalające muzyce zmieniać charakter z pogodnego na smutny?

Odpowiedź: **W trybie durowym muzyka brzmi pogodnie, w trybie mollowym – smutno.**

Ćwiczenie 2

Aby utrwalić umiejętność rozróżniania trybu durowego i mollowego, wykonajcie z dziećmi ćwiczenie. Zaśpiewajcie początek poznanej arii w jej oryginalnej, durowej wersji, a następnie zmieńcie tryb na mollowy i wykonajcie ją ponownie.



Cześć III. Koncert

Lekcja 3. Forma sonatowa. Podsumowanie (43:40 – 01:02:18)

Zadanie 1

Wysłuchajcie podsumowania przebiegu utworu. Na jego podstawie sporządźcie plan formy sonatowej z pierwszej części Symfonii „Jowiszowej” Wolfganga Amadeusza Mozarta.

Fragment 5 (43:40 – 46:13)

Tematy	Tonacje	Części formy sonatowej
Temat pierwszy	Tonika	Ekspozycja (x2)
Łącznik (temat i kontrapunkt)	Od toniki do dominanty	
Temat drugi	<i>Dominanta</i>	
Temat trzeci (aria Pompea)	<i>Dominanta</i>	
<i>Temat trzeci (aria Pompea)</i>	Różne tonacje	Przetworzenie
<i>Temat pierwszy i kontrapunkt</i>	Różne tonacje	
Temat pierwszy	Tonika	Repryza
Łącznik (temat i kontrapunkt)	<i>Od toniki do dominanty (poprzez tryb mollowy)</i>	
Temat drugi	Tonika	
Temat trzeci (aria Pompea)	Tonika	

Określenia wpisane do tabeli kursywą nie padają *explicite* w podsumowaniu formy sonatowej przedstawionym na koncercie. Pomóżcie uczniom wypełnić tabelę tak, aby mieli przed sobą plan utworu, którego za chwilę wysłuchają. Wypełniając tabelę, podkreślcie charakter poszczególnych części formy sonatowej, wyjaśniając, że ekspozycja pozwala nam usłyszeć wszystkie tematy w dwóch najważniejszych tonacjach utworu, w przetworzeniu tematy te są przekształcane i zmieniają tonacje, w repryzie natomiast wszystkie rozbrzmiewają w tonice – repryza jest jak gdyby przypomnieniem ekspozycji.

Zadanie 2

Podczas koncertu, dzieci mogły wejść na estradę, żeby z bliska przysłuchać się muzykom, wykonującym pierwszą część Symfonii „Jowiszowej” Mozarta. Wy możecie przyjrzeć się im z bliska dzięki zbliżeniom nagrywających koncert kamer. Wiecie już czego się spodziewać, znacie plan muzycznych wydarzeń. Słuchajcie uważnie i podążajcie za tematami muzyki.

Fragment 6 (50:00 – 01:02:18)

Zadanie 3

Porozmawiajmy o kontrastach. Dzięki kontrastom nawet długie utwory muzyczne się nie dłużą, ale potrafią utrzymać ciekawość słuchaczy. Zastanówcie się, jakie kontrasty odnajdujecie w utworze Mozarta.

Podsumujcie z uczniami, jakie kontrasty znalazły się w wystuchanym utworze.

Jakie kontrasty znalazły się w Symfonii „Jowiszowej” Wolfganga Amadeusza Mozarta?

W ramach pierwszego tematu (podaj trzy pary kontrastowych określeń):

Głośno – cicho

Zdecydowanie – pytająco

Tonika – dominanta

Między pierwszym tematem a łącznikiem:

Temat sam – temat z kontrapunktem

Między pierwszym tematem a drugim tematem:

Marszowo – tanecznie

Między przetworzeniem i reprzyzą:

W jednej tonacji – w różnych tonacjach

Między łącznikiem w ekspozycji i łącznikiem w reprzyzie:

W trybie durowym – w trybie mollowym

Ćwiczenie 3

Raz jeszcze sięgnijcie po arię, której uczyliście na pierwszym spotkaniu z Symfonią „Jowiszową”. Śpiewajcie ją z uczniami, bawiąc się wypisanymi wcześniej kontrastami: raz cicho, raz głośno, raz zdecydowanie, raz pytająco, raz w jednej tonacji, raz modulując z jednej tonacji do drugiej, raz bardziej marszowo, raz bardziej tanecznie, raz w trybie durowym, raz w trybie mollowym.

Spotkanie z Symfonią „Jowiszową” może stać się punktem wyjścia dla dalszych lekcji, podczas których będziecie rozwijać wiedzę i umiejętności uczniów dotyczące: kontrapunktu, modulacji, trybów, dynamiki czy określeń agogicznych i wyrazowych.

Lekcja 1.

Zadanie 1

Przeczytaj krótkie opowiadanie. W trakcie czytania podkreśl imiona bohaterów i miejsc, w których się znajdują.

Postuchajcie opowieści o dwóch, sąsiadujących ze sobą królestwach i o mieszkańcach tych królestw. Pierwsze z nich zwie się Kantio i położone jest w przytulnej dolinie otoczonej wysokimi górami. Drugie – zwane Damnantio – położone jest na szczytach otaczających Kantio gór. W Kantio mieszka pierwszy z bohaterów tej opowieści – Atmet. Od niego rozpoczyna się cała historia.

Pewnego dnia Atmet obudził się pełen energii i gotów do działania. Zaczął skakać, żeby sprawdzić, na co go stać. Po pierwszym skoku, był z siebie całkiem zadowolony, po drugim – jeszcze bardziej, za trzecim razem postanowił podskoczyć najwyżej, jak tylko potrafi. Kiedy opadł na ziemię, poczuł, że nogi się pod nim ugięły. „Może nie jestem tak silny, jak mi się wydawało?” – dopadły go wątpliwości. Wtedy przypomniał sobie o górach wznoszących się nad jego domem i raz jeszcze powtórzył całą sekwencję: hop, hop, hooop... i znowu zachwiał się na nogach. Nie zachwiało to jednak wcale jego pewności siebie i dobrego samopoczucia. Miał w sobie dziwne przekonanie, że jeśli kiedyś chce zdobyć szczyty Damnantio, nie może czekać ani jednego dnia dłużej. Zarzucił więc na ramiona plecak, wyszedł z domu i zatrasnął za sobą drzwi.

Jakaż była jego radość, kiedy odwrócił się i zobaczył Krantoknupta idącego w jego stronę. „Postanowiłem wyruszyć na podbój Damnantio” – wyjaśnił Krantoknuptowi Atmet. „Doskonale, idę z tobą, szukałem właśnie pomysłu na dzisiejszy dzień” – odpowiedział Krantoknupt i razem rozpoczęli wspinaczkę. Stanąwszy na szczycie, zobaczyli wspaniały pałac. Drzwi prowadzące do środka były otwarte. Kiedy tylko przekroczyli próg, silny podmuch wiatru zatrasnął je za nimi.

W pałacu mieszkała urocza dziewczyna imieniem Metta. Metta uwielbiała tańczyć. Jej taneczne ruchy były pełne wdzięku i elegancji. Kiedy tańczyła, zapominała o całym bożym świecie. Niczego nie widziała, niczego nie słyszała, cała pochłonięta była tańcem. Tym razem taneczny krok poprowadził ją aż na krawędź pałacowego tarasu. I już, już miała spaść w przepaść... kiedy do przytomności przywołał ją huk trąb. Podniosła do góry głowę... To trębacz z pałacowej wieży trąbił na alarm.

W pałacu na górze Damnantio mieszkał też Pompeo. Pompeo był rezolutnym chłopcem a jego największym marzeniem było pójść w ślady ojca i zostać trębaczem. Całe dni spędzał razem z nim na wieży, wypatrując niebezpieczeństwa. Ale teraz, kiedy niebezpieczeństwo rzeczywiście nadeszło, on akurat się zagapił. Gdy tylko usłyszał dźwięk trąby swojego ojca, poderwał się na równe nogi. Jednym susem doskoczył do swojej trąbki, chwycił ją w rękę, wystawił głowę przez okno... ale już dawno było po wszystkim, niebezpieczeństwo zostało zażegnane. „Mój niemądry Pompeo, tak dużo musisz się jeszcze nauczyć” – usłyszał głos ojca.

MATERIAŁY DLA UCZNIÓW



Zadanie 2

Ułóż plan wydarzeń, o których przeczytałeś w opowiadaniu. Postaraj się zachować ich właściwą kolejność. Kolejne akapity wyznaczają kolejne punkty planu wydarzeń. Za każdym razem zastanów się, kto jest najważniejszą postacią akapitu, co robi i gdzie się znajduje.

	Kto?	Co robi?	Gdzie jest?
1			
2			
3			
4			

.....

Zadanie 3

Obejrzyjcie uważnie pierwszy fragment nagrania koncertu. Postarajcie się zapamiętać słowa, którymi prowadzący nazywają poszczególne części utworu.

.....

Zadanie 4

Imiona bohaterów opowiadania i zamieszkanych przez nich krain są anagramami. Jeśli w obrębie każdego z nich przestawicie litery, uzyskacie nazwy terminów muzycznych potrzebnych do opisanie formy sonatowej.

ATMET	-----
KANTIO	-----
KRANTOKNUPT	-----
DAMNANTIO	-----
ETTMA	-----



Zadanie 5

Ułóżcie plan pierwszej części formy sonatowej, zamieniając imiona bohaterów i nazwy miejsc na określenia muzyczne stanowiące rozwiązanie poprzedniego zadania. Z pewnością zauważyliście, że Atmet i Metta są anagramami tego samego słowa. W planie wydarzeń wprowadźcie więc rozróżnienie na temat pierwszy i temat drugi.

	Kto?	Gdzie jest?
1		
2		
3		
4		

.....

Zadanie 6

Zaśpiewajcie wspólnie przestrozę dla Pompea.

.....

Zadanie 7

Obejrzyjcie uważnie drugi fragment nagrania koncertu. Jeśli będziecie słuchać uważnie, z pewnością usłyszycie w nim historię, którą znacie z opowiadania.





Lekcja 2.

Zadanie 1

Przeczytaj drugi fragment opowiadania. Pojawiają się w nim bohaterowie, których już poznałeś. Wiesz już też, że ich imiona związane są z kolejnymi tematami pierwszej części Symfonii „Jowiszowej” Wolfganga Amadeusza Mozarta. Czytając, zwróć uwagę na to, co robi Pompeo i co robią Atmet wraz z jego wiernym towarzyszem Krantoknupem.

Spójrzmy, co dalej dzieje się z zawstydzonym chłopcem. Pompeo rzuca się pędem w dół schodów pałacowej wieży, wybiega na zewnątrz i biegnie dalej w dół zbocza. W uszach brzmiały mu ciągle słowa ojca: „Mój niemądry Pompeo, tak dużo musisz się jeszcze nauczyć”. A kiedy przeskakuje z miejsca na miejsce, ostatnie z tych słów odbijają się echem w jego głowie „nauczyć, musisz się nauczyć”. Biegnie ile sił w nogach, starając się uciec przed tymi słowami, aż w końcu zatrzymuje się i powtarza je na głos raz jeszcze. Rozumie już, że ojciec miał rację.

Zapomnieliście już może o Atmecie i Krantoknupcie. Teraz widzimy ich znowu. Wyruszyli w dalszą wędrówkę. Stoją nad wielką rozpadliną. Po chwili już są na dole. A teraz zaczynają się wspinać w górę coraz wyżej i wyżej. Dokąd zaprowadzi ich ta droga? Ach tak, po drugiej stronie czeka już na nich Pompeo. Wyjaśnia, że przygnały go tutaj słowa ojca. Atmet i Krantoknup wskazują w dół zbocza. Z miejsca, w którym stoi Pompeo widać już Kantio. Wyjaśniają, że kiedy zobaczyli, jak bardzo Metta przejęła się reakcją Pompea na jej słowa, zaoferowali jej swoją pomoc. Zdecydowali się odnaleźć go i zaprowadzić na miejsce umówionego spotkania. Metta wyruszyła krótszą drogą i powinna czekać już na nich w Kantio. Przygoda zmierza ku końcowi.

.....

Zadanie 2

Obejrzyj kolejny fragment nagrania koncertu. Usłyszysz, jak muzyka opowiada o przygodach bohaterów opowiadania albo, inaczej mówiąc, o muzycznych tematach tego utworu. Oglądając film, wykonujcie polecenia prowadzących razem z słuchaczami, którzy uczestniczyli w tym koncercie na żywo.

.....

Zadanie 3

Po obejrzeniu filmu odpowiedz na pytanie: jak nazywa się zmiana miejsca tematu muzycznego, czyli przejście od jednej tonacji do drugiej?

Odpowiedź: _____



Zadanie 4

Przeczytaj ostatnią część opowiadania. Czytając, zwróć uwagę, kto zabiera głos w kolejnych fragmentach i gdzie znajdują się bohaterowie.

W przytulnym Kantio Atmet, Krantoknupt i Pompeo spotkali się z Mettą i zaczęli wspominać przeżytą przygodę. Najpierw Atmet opowiedział o tym, jakie miał wątpliwości przed wyruszeniem na wędrowkę i jak bardzo pragnął wspiąć się na górę Damnantio. Później Krantoknupt przyznał się, że chociaż bez wahania zaoferował Atmetowi swoje towarzystwo, kiedy tylko zobaczył jak wysoka jest Damnantio, pożałował swoich słów. Bał się, że wcale nie uda im się dotrzeć na szczyt. Wątpliwości opuścił go dopiero, kiedy razem stanęli na progu pałacu. Po Krantoknupcie głos zabrała Metta. Opowiedziała, jak wspaniale czuła się tego dnia w tańcu, jak bardzo ją pochłonął i jakie to szczęście, że trębacz z pałacowej wieży czuwał nad jej bezpieczeństwem. Na koniec Pompeo przyznał się, że chociaż słowa ojca bardzo go zawstydziły, to postanowił następnym razem bardziej uważać. W ich opowieściach na nowo odżyła cała przygoda i chociaż siedzieli teraz wszyscy w przytulnym Kantio wydawało im się, że na nowo przeżywają te same zdarzenia, choć niektóre z nich odczuwają teraz już nieco inaczej.

.....

Zadanie 5

Obejrzyj kolejny fragment nagrania koncertu. Usłyszysz w nim tematy, które już poznałeś, choć nie wszystko będzie takie samo jak na początku.

.....

Zadanie 6

Po obejrzeniu filmu odpowiedz na pytanie: jakie określenia noszą tryby muzyczne pozwalające muzyce zmieniać charakter z pogodnego na smutny?

Odpowiedź: _____



Lekcja 3.

Zadanie 1

Wysłuchajcie podsumowania przebiegu utworu. Na jego podstawie sporządźcie plan formy sonatowej z pierwszej części Symfonii „Jowiszowej” Wolfganga Amadeusza Mozarta.

Tematy	Tonacje	Części formy sonatowej
	<i>Dominanta</i>	
	<i>Dominanta</i>	
<i>Temat trzeci (aria Pompea)</i>		
<i>Temat pierwszy i kontrapunkt</i>		
<i>Łącznik (temat i kontrapunkt)</i>	<i>Od toniki do dominanty (poprzez tryb mollowy)</i>	

Zadanie 2

Podczas koncertu, dzieci mogły wejść na estradę, żeby z bliska przysłuchać się muzykom, wykonującym pierwszą część Symfonii „Jowiszowej” Mozarta. Wy możecie przyjrzeć się im z bliska dzięki zbliżeniom nagrywających koncert kamer. Wiecie już czego się spodziewać, znacie plan muzycznych wydarzeń. Słuchajcie uważnie i podążajcie za tematami muzyki.



Zadanie 3

Porozmawiajmy o kontrastach. Dzięki kontrastom nawet długie utwory muzyczne się nie dłużą, ale potrafią utrzymać ciekawość słuchaczy. Zastanówcie się, jakie kontrasty odnajdujecie w utworze Mozarta.

Jakie kontrasty znalazły się w Symfonii „Jowiszowej” Wolfganga Amadeusza Mozarta?

W ramach pierwszego tematu (podaj trzy pary kontrastowych określeń):

_____ – _____
_____ – _____
_____ – _____

Między pierwszym tematem a łącznikiem:

_____ – _____

Między pierwszym tematem a drugim tematem:

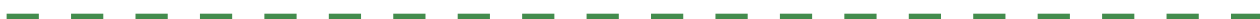
_____ – _____

Między przetworzeniem i reprzyzą:

_____ – _____

Między łącznikiem w ekspozycji i łącznikiem w reprzyzie:

_____ – _____



Voi siete un po' tondo / Nie jesteś zbyt mądry

Wolfgang Amadeusz Mozart
opr. Marcin Jachim

Allegretto

Voi siete un po' ton - do mio ca - ro Pom - pe - o l'u - san - za - del
Nie je - steś zbyt mą - dry mój dro - gi Pom - pe - o Tak wie - le o

Allegretto

6
mon - do an - da - te stu - diar. An - date, an - da - te, an -
świe - cie na - u - czyć mu - sisz się. Na - uczyć, na - u - czyć, na -

11

da - te stu - diar. An - date, an - da - te, an - da - te stu - diar.
u - czyć mu - sisz się. Na - uczyć, na - u - czyć, na - u - czyć mu - sisz się.

Musical score for piano, measures 17-22. The score is written for two staves: a single treble clef staff at the top and a grand staff (treble and bass clefs) below. The key signature is one flat (B-flat major or D minor). The time signature is not explicitly shown but appears to be 4/4 based on the note values. Measure 17: Treble clef has a whole rest. Grand staff has a half note chord (F4, A4) in the treble and a half note chord (B2, D3) in the bass. Measure 18: Treble clef has a whole rest. Grand staff has a half note chord (F4, A4) in the treble and a half note chord (B2, D3) in the bass. Measure 19: Treble clef has a whole rest. Grand staff has a half note chord (F4, A4) in the treble and a half note chord (B2, D3) in the bass. Measure 20: Treble clef has a whole rest. Grand staff has a half note chord (F4, A4) in the treble and a half note chord (B2, D3) in the bass. Measure 21: Treble clef has a whole rest. Grand staff has a half note chord (F4, A4) in the treble and a half note chord (B2, D3) in the bass. Measure 22: Treble clef has a whole rest. Grand staff has a half note chord (F4, A4) in the treble and a half note chord (B2, D3) in the bass. A trill (tr) is indicated above the first note of the treble staff in measure 21.